

Az anglikán- római katolikus

JUHÁSZ GERGELY *párbeszéd*

„Napjainkban a Szentlélek kegyelmének ihletésére világszerte sokféle módon törekszenek - imádsággal, szóval és cselekedettel - elérni a Krisztus akarta teljes egységet. [...] Az egység szorgalmazása az egész egyház gondja - tanítja a II. Vatikáni zsinat a keresztyén egységtörekvéseiről. A zsinat ezzel egészen új irányt adott a más vallásokhoz való hozzáállásunknak. A korábbi elzárkózó magatartás helyett, amelyre még XI. Piusz 1928-ban kelt *Mortalium Animos* kezdetű levele is fölcsóvál, a zsinati atyák az egység építésére buzdítanak.

Anglikán testvéreink több mint 400 éve szakadtak el, s azóta most először tapasztalható oly mértékű közeledés mind a két közösség, a Római Katolikus Egyház és az Anglikán Közösség részéről, amely valóban fölcsóválja előttünk a reményt, hogy való-ra válik az, amiért Jézus főpapi imájában imádkozott: „Legyenek mindnyájan egy!” (Jn 17, 21) Amikor ugyanis VI. Pál pápa 1966. március 23-án fogadta Michael Ramsey canterbury érseket a Szent Pál-székesegyházban, a két közösség közötti kapcsolat jelentős mértékben megváltozott a korábbiakhoz képest. Azóta közel harminc év telt el szakadatlan párbeszédben, bár a haladás mellett olykor visszalépés is tapasztalható.

Három különböző szakaszban követhetjük nyomon a hivatalos kapcsolat alakulását. Az elsőben az ún. ARCIC I (*Anglican-Roman Catholic International Commission*, Anglikán-Római Katolikus Nemzetközi Bizottság) tagjai folytattak hivatalos párbeszédet. Ennek eredményeképpen született a *Final Report* (Záró jelentés) 1981-ben, amely négy, korábban már közzétett megállapodást tartalmaz.

A dialógus második, jelenleg is zajló szakaszában az új bizottság, az ARCIC II anglikán és katolikus résztvevői folytatnak párbeszédet, keresve hitünk azon pontjait, amelyek összekötnék bennünket.

Végül mind a két közösség megkezdte az elkészült dokumentumok hivatalos értékelését; sorban jelennek meg a hivatalos válaszok a megállapodásokra, az eddigi dialógus eredményeire.

A hivatalos párbeszédén túl azonban eleven a nem hivatalos kapcsolat is, amelyet a teológusok és a gyakorló anglikánok és

katolikusok valósítanak meg írásaikban, illetőleg gyakorlati közeledéseikben. Ez a kapcsolat talán sokkal fontosabb annál, amit az elméleti viták és megállapodások eredményeznek, hiszen az egység megvalósítása elsősorban a híveken múlik.

Az út a Final Reportig

1981 szeptemberében, Windsorban történelmi jelentőségű dokumentum született az anglikán-katolikus párbeszéd folyamán. Az első ARCIC közös határozattal és egyetértéssel kiadta a *Final Report* című megállapodást.

A közös előkészítő bizottságot VI. Pál pápa és Michael Ramsey canterbury érsek együttes elhatározása hívta össze, melyet 1966-ban római találkozásukon fejeztek ki közös nyilatkozatukban. Nem egészen egy éven belül háromszor is találkozott a bizottság, s munkájáról hivatalos jelentést adott ki. Ez a jelentés a római katolikus-anglikán hitletétemény fontos közös kincseire hívta föl a figyelmet, rámutatott a főnálló történelmi különbségekre, és kijelölte az „együttes növekedés” programját: induljon komoly pár-beszéd ezekről a különbségekről. Ezt a jelentést 1968 júniusában Augustin Bea bíboros és néhány héttel később a Lambeth konferencia bátorító levele erősítette meg. Így első ízben 1970-ben ültek össze az ARCIC I bizottság tagjai.

Már 1970-ben előzetes megállapodás született a három fő témával kapcsolatban, melyek mindegyike „az egyházzal” kapcsolatos. 1971-ben, Windsorban létrejött az első megállapodás, amely az Eucharisziáról szólt. A második 1973-ban Canterburyben készült, *Szolgálat és szentelés* címen a papság szentségéről és szerepéről. Velencében, 1976-ban öltött végleges formát a harmadik megállapodás, amely az egyházi hatalom eredetét és természetét vizsgálja.

VI. Pál pápa és Donald Coggan érsek 1977-ben Rómában újabb közös nyilatkozatot adtak ki. Ebben az eredeti szándék - „a hit és a szentségi élet teljes közösségének visszaállítása” - hangsúlyozása mellett a pápa és az érsek kijelentette, hogy „erre az egységre szóló hivatásunk megegyezik az alapvető keresztény hiva-

vö. 1Jn 1, 3 tóssal, amely közösségre hív”. Ezzel mintegy az addigi dokumentumok teológiai mondanivalójának magját, a koinónia-teológia gondolatát erősítette meg a nyilatkozat. A kritikákra az 1979-ben Salisburyben és 1981-ben Windsorban megfogalmazott *Magyarázatok*ban adott feleletet a bizottság.

Végül az utolsó megállapodás újra a papi szolgálatról szól. Ez Windsorban, 1981-ben öltött végleges formát, s először a *Final Report*ban látott napvilágot.

Az ARCIC I teológiai tanítása

Az anglikán és a római katolikus egyház „több mint 400 éve elkülönülve él. Ez a különállás komoly tanbeli különbséget okoz, amelyet teológiai viták és kölcsönös türelmetlenség súlyosbítanak. A kapcsolat ezen tehertételei az élet sok területére hatoltak be és fertőzték meg azt. Ennek ellenére egységünk, habár meggyöngült, meg nem semmisült. Még mindig sok szál köt minket egybe: ugyanazt az egy, igaz Istenbe vetett hitet valljuk; ugyanabban a Lélekben részesedünk; ugyanazzal a keresetséggel keresztelkedtünk meg, és ugyanazt a Krisztust hirdet-

Intr 1 jük" - szól a *Final Report* bevezetője. A szöveg - bár említi a fennálló nehézségeket, mégis - elsősorban a közöset, az azonosat keresi és hangsúlyozza. A II. Vatikáni zsinat szellemének megfelelően nem azt keresi, ami elválaszt; hanem, ami összeköt.

Koinónia A dokumentum teológiai tanításának a koinónia-gondolat (*koinónia*=közösség) adja az alapját, amely az egyház igazi természetével kapcsolatban született. Eszerint már a kora keresztény hagyományban a koinónia tapasztalatára reflektálva út nyílt az egyház misztériumának jobb megértésére. Habár az Újszövetség-ben a *koinónia* sohasem azonos az egyházzal, mégis ez a szó fejezi ki leginkább azt a gondolatot, amely a különböző újszövetségi szövegek mögött meghúzódik. Amikor például az egyházat a szent szerző az Újszövetség népének vagy Krisztus menyasszonyának nevezi, akkor ezt a szövegösszefüggés elsősorban a közösségre vonatkoztatja. Jóllehet az olyan képek, mint a Templom, az új Jeruzsálem vagy a királyi papság az intézményes jelleg felhangjait tartalmazzák, az elsődleges cél mégis az, hogy az egyház is részt vesz Krisztus megváltó művében. Amikor pedig Krisztus testeként, Isten házanépeként vagy szent nemzetként említi az egyházat, a hangsúly a tagok egymás közti és Krisztussal, a Fővel

Intr 4 megélt kapcsolatán van. „Mivel ugyanabban a Szent Lélekben osztozunk, Krisztus ugyanazon testének tagjaivá és ugyanannak az Atyának fogadott fiaivá leszünk. Ezért egymáshoz is teljesen újszerű kötelékkel kapcsolódunk. Az egymással megvalósított ko-

Intr 5 *inónia* a Krisztusban Istennel létrejött *koinóniánk* része. Ez az egyház misztériuma".

**Eucharisztikus
közösség**

Az Oltáriszentségről szóló fejezet szerint az Eucharisztia Krisztus szentsége (szakramentuma), amellyel fölépíti és táplálja népét ED III. 6, 8; Intr 6 testének *koinóniájában*. Az Oltáriszentség révén minden megkereszteltet közösségre hív *a koinónia* forrásával. A dokumentum szerint „az Eucharishtiában létrejövő közösségünk Krisztussal föl-tételezi az ő valós jelenlétét, amelyet hathatósan jelenít meg a kenyér és a bor. Ezek ugyanis ennek a misztériumnak folyamán Krisztus testévé és vérévé válnak. [...] Az oltáriszentségi jelenlét titkát szemlélve föl kell ismernünk mind Krisztus jelenlétének szentségi jelét, mind pedig a személyes kapcsolatot, amely Krisztus és a hívő között jön létre a jelenlétből fakadóan.”

A szolgálat és a szentelés kérdését boncolgató fejezet leszögezi, hogy a püspöki szolgálat csak *a koinónia* szolgálata miatt létezik. Az eucharisztikus áldozatot bemutató fölszentelt miniszter Krisztus jele, aki összegyűjti népét. Az Evangélium, amit hirdet, az Intr 6 egység Evangéliuma.

A püspöki szolgálat A szerzők hangsúlyozzák, hogy „a fölszentelt szolgálatban lényeges elem a felügyelet (episcopus=felügyelő) felelőssége. Ez a felelősség magában foglalja az apostoli hithez való hűséget, annak beépülését a mai egyházba és továbbadását a holnap egyháza számára. A presbiterek osztoznak a püspök felelősségében az egyház felügyeletéért, az ige és a szentségek szolgálatáért; hatalmat kaptak, hogy az Eucharisztia ünneplését vezessék és föloldozást adjanak. A diakónusok pedig, bár kisebb hatáskörrel, szintén a püspökök és a presbiterek társai az ige és a szentségek szolgálatában, és ők is segítkeznek a felügyeletben. [...] A szentelés

MO II. 9, III. 15 mindkét egyházban megismételhetetlen.”

Végül az egyházban gyakorolt hatalom természetét vizsgáló dokumentumok megállapítják, hogy a primátus szükséges kötelék azok között, akik a püspöki szolgálatot teljesítik a *koinónián* belül. Az Evangélium összes szolgáinak közösségben kell lenniük egymással, ugyanis az egy egyház a helyi egyházak közössége. Szükséges továbbá, hogy az apostoli hit által is egyesüljenek. A primátus, mint *a koinónia* központja, biztosíték arra, hogy tanításuk egyezik az apostolok hitével. (Intr 6) „A *koinónia* célja Krisz-

Jn 17,11 Aut I, III. 11. tus akaratának megvalósítása: »Szent Atyám, tartsd meg őket a nevedben, akiket nekem adtál, hogy *egy* legyenek, mint mi.«”

Egység Rómával Rómával kapcsolatban a megállapodás szerzői így írnak: „A történelmi fejlődés kontextusában fejlődött Róma - amelynek földrajzi jelentőségét Péter és Pál halálának helye adja - az egyetemes egyházat érintő kérdések legfőbb központjává. [...] a primátus, ha helyesen értjük, azt is jelenti, hogy Róma püspöke azért gyakorolja a felügyeletet, hogy elősegítse az összes egyház hűségét Krisztus és egymás iránt. A Rómával való közösség célja, hogy ez az egység az egyes helyi egyházak katolicitásának öre és

Aut I, III. 12 minden egyház egységének a jele legyen.”

Máriával és a Mária-dogmákkal kapcsolatban a következőket találjuk a megállapodás szövegében: „Egyetértünk abban, hogy a

Aut II, 30

kizárólagos közvetítő Isten és ember között Jézus Krisztus, és el-vetjük Mária szerepének minden olyan értelmezését, amely elhomályosítaná ezt a kijelentést. Egyetértünk abban a fölismerésben, hogy Mária szerepének keresztény értelmezése elválaszthatatlanul össze van kötve a Krisztusról és az egyházzal szóló tanítással. Egyetértünk Mária kegyelmének és egyedülálló hivatásának - ő a Megtestesült Isten Édesanyja (*Theotokosz*) - fölismerésében. Megtartjuk ünnepeit és érdemei szerint tiszteljük őt a szentek közösségében. Egyetértünk abban, hogy isteni kegyelem készítette föl őt arra, hogy Megváltónk édesanyja legyen, aki által nyerte ő maga is a megváltást és a megdicsőülést. [...] Mindazonáltal a szeplőtelen fogantatás és a mennybevitel dogmái különleges nehézséget jelentenek azon anglikánok számára, akik szerint az ezekben megfogalmazott tanítás nincsen kellőképpen alátámasztva a Szentírással."

A folytatás: ARCIC II

Az első ARCIC munkája befejeztével föloszlott: a kitűzött célt - ti. hogy az egyházi tekintély, az Eucharisztia, valamint az egyházi hivatalok kérdését megvitassa, továbbá, tisztázza a fogalmakat, az álláspontokat és a megoldandó problémákat - sikeresen elérte. De az egység még nem valósult meg, s még mindig vannak pontosításra, megvilágításra szoruló problémák.

A második bizottságot (ARCIC II) az akkori canterbury érsek, Robert Runcie és II. János Pál pápa bízta meg a munka folytatásával 1982-ben, Canterburyben.

Ez a bizottság 1987-ben kiadta az első megállapodás szövegét, amely a megváltás és az egyház kapcsolatáról szól. Ez a megállapodás leszögezi, hogy „egyedül Isten Jézus Krisztus által közvetített irgalmának és kegyelmének köszönhető az ember üdvössége.” (3.) Továbbá „Isten kegyelme válasza hívja az embert. Ilyen válasz a hit, a megszentelődés és a jótettek”, és hogy „az ember válaszában az egyház fontos szerepet játszik.” (4.) Kiemeli az ember felelősségét az üdvösségén való munkálkodásáért. (10.) A dokumentum szerint: „a megigazulás és a megszentelődés egyazon valóság két különböző aspektusa” (15.), és „a hit nem csupán magánügy és belső állapot, hanem lényegéből fakadóan kifelé is megnyilvánul: jócselekedetek fakadnak az élő hitből.” (19.)

1991-ben napvilágot látott a második megállapodás, amely az egyházat mint közösséget vizsgálja. Kimondja, hogy „Isten kegyelme az egyház által van jelen minden időben.” (17.) „Az egy-ház hatékony jele és eszköze Istennek [...] s leginkább az Eucharishtiában manifesztálódik” (19., 24.). A jövő útját a közös együtt-működésben jelöli ki. (57.)

Azóta is rendszeresen ülésezik a bizottság, s a legközelebbi do-

kumentum témája az erkölcsi kérdések tárgyalása lesz. Ennek a dokumentumnak tervezett címe *Az erkölcs, a közösség és az egyház.*

A hivatalos fogadtatás

Amikor 1982-ben megjelent a *Final Report*, akkor a következő két kérdéssel terjesztette föl a bizottság a hivatalos egyházi vezetőknek: vajon a *Final Raportban* megjelent megállapodások összhangban vannak-e az egyes közösségek hitével; és elegendő alapot nyújtanak-e az egység felé vezető következő lépéshez? Más szóval hivatalos értékelést kért az elkészült műről.

Az anglikán válasz Az anglikán válasz több lépésben készült el. 1985-ben a angliai anglikán egyház késznek mutatkozott elfogadni az Oltáriszentségről és a szolgálatról szóló megállapodásokat, de fönntartásokat fogalmazott meg az egyházi hatalomról szólókkal kapcsolatban. A *Final Report* azon tételére, hogy a pápaság történelmi kifejlődése a Szentlélek működésének megnyilvánulása, a válasz a következőképp szólt: „Jogos követelmény az, hogy ha a történelemben megnyilvánuló gondviselés az érvelés alapja, akkor jobban meg kellene mutatni, hogy ez a fejlődés összhangban van a keresztény hit belső és lényegi természetével.”

Az autonóm tartományok, amelyek összességükben az Anglikán Közösséget képezik, 1987-ben fogalmazták meg és adták ki válaszaikat az *Emmaus Raportban*. Egyes provinciák nem teljesen értettek egyet a *Final Raportban* foglaltakkal: például a kenyai anglikán egyház Krisztus valóságos jelenlétével és az *anamnesis* (eucharisztikus visszaemlékezés) szó pontos értelmezésével kapcsolatos fönntartásainak adott hangot. Dél-Cone (Latin-Amerika) anglikán tartománya az ARCIC által képviselt egyetemes primátusra vonatkozó elképzelést utasította vissza. Továbbá vonakodását jelezte a „pap” szó szacerdotális értelmezésével kapcsolatban, annak ellenére, hogy ezt a szót az egész közösségben általánosan és hivatalosan használják ilyen értelemben. Jó néhány tartomány aggodalmát fejezte ki, hogy vajon az eucharisztikus jelenlét recepcionista fölfogása tartható-e az ARCIC szerint.

1988-ban a Lambeth Konferencián összegyűlt püspökök egyetértettek abban, hogy az Eucharisziáról és az egyházi szolgálatról szóló megállapodások „lényegükben összhangban vannak az anglikán hittel”. Tartózkodóbban nyilatkoztak a harmadik témakör megállapodásairól: „szilárd alapot nyújtanak a hatalomról folyó további párbeszéd irányához és programjához”.

Róma álláspontja A Vatikánból csak tíz év elteltével, 1991-ben érkezett hivatalos válasz. Ezt megelőzően már 1982-ben megjelent az első római reagálás a megállapodása, amely lényegében már tartalmazta a 1991-es válasz álláspontját és érveit.

Róma - miután hosszan és melegen méltatta az elért eredmé-

nyeket, és „figyelem re méltó fejlődésnek” nevezte a szöveg létre-jöttét - több nehézséget említett a dokumentummal kapcsolat-ban: kifogásolta, hogy a *Final Report* sok helyütt nem fejt ki világosan a katolikus tanítást, vagy kétértelműen fogalmaz. A megállapodás szövege nem említi például az *apostoli successio*-t, nem fejezi ki kellőképpen Péter szerepét és nem egyértelmű az Eucharisztia imádásáról vallott fölfogása. (A *Final Raportnak* az Oltári-szentségről írt soraival kapcsolatban az 1982-es, nem hivatalos ró-mai reagálás szövege külön kiemeli azt, hogy jóllehet a dokumentumban foglalt vélemény erősen közelít a katolikus fölfogáshoz, mégsem tükrözi teljesen azt; valamint azt is, hogy a *Final Raportban* foglaltakat igen nehéz összeegyeztetni a már korábban megszövegezett anglikán-evangélikus párbeszéd eredményeként született, és mindkét egyház által jóváhagyott 1972-es megállapodással.) A Vatikán kifogásolta továbbá, hogy a *Final Report* meg-kérdőjelezi a Mária-dogmák és a pápai tévedhetetlenség elfogad-hatóságát és kötelező érvényét. Mindezek ellenére Róma elismerését fejezte ki a szöveg megalkotásáért, és a párbeszéd folytatására, a további fogalmi tisztázásokra buzdított.

Anglikán kritika George Carey canterbury érsek azonnal reagált a Vatikán válaszára. Megjegyzéseiben a következőket írja: „Mindkét közösségnek ugyanarra a kérdésre kellett választ adnia: 'Vajon a *Final Report*-ban megjelent megállapodások összhangban vannak-e a Római Katolikus Egyház/Anglikán Közösség hitével?' Az 1982-es Lambeth Konferencián (...) megállapítottuk, hogy a *Raportban* foglaltak közül nem minden felel meg fogalmaiban, nyelvében, gondolkodásmódjában, sőt még teológiájában sem az anglikán hit hagyományos alapidokumentumaiban foglaltaknak. Mindazonáltal azt gondoltuk, hogy az Eucharisziáról és az egyházi szolgálatról szóló megállapodások lényegükben összhangban vannak az Anglikán Közösség hitével. A római katolikus válasz esetében azon-ban úgy tűnik, mintha a kérdést úgy értették volna inkább, hogy 'A *Final Raportban* foglalt tanítás azonos-e a Római Katolikus Egyházéval.' A válasz érvelése azt tükrözi, hogy a módszertani különbségek vezethettek erre a fölfogásra. Ha akármelyik közösség azt kívánja meg, hogy a másik hozzá alkalmazkodjék teológiai megfogalmazásaiban, akkor a további haladás veszélyeztetve van." Valószínűleg hasonló választ tudott volna adni a két közösség - állapítja meg Thomas Rausch SJ -, „ha az egyházak Világtanácsa által, a *Baptism, Eucharist and Ministry* című dokumentummal kapcsolatban föl-tett kérdést tették volna föl nekik, vagy-is: »milyen mértékben tudja az önök egyháza ebben a szövegben fölismerni azt a hitet, amit az egyház vallott kezdettől fogva?«"

Canterbury érseke, George Leonard Carey 1992 májusában meglátogatta a Vatikánt és az olasz egyházat. A pápai kihallgatáson három témáról esett szó: a *Final Raportra* adott vatikáni válaszról, a nők szenteléséről és az közös tanúságtételről. A pápa

megjegyezte, hogy a hivatalos katolikus választ nem a dialógus akadályozójának kellene tekinteni, hanem sokkal inkább sürgetésnek, amely az eddig megoldatlan tanbeli különbségek legyőzésére buzdít.

A Hittani Kongregáció

A Hittani Kongregáció már 1988-ban kiadta észrevételeit az ARCIC II első megállapodásáról. *A megváltás és az egyház* kapcsolatáról szóló dokumentumot kommentáló szöveg - amellyel, hogy igen elismerően nyilatkozik a megállapodás eredményeiről - arra mutat rá, hogy a „megállapodás nyelve szimbolikus, és ezért igen nehéz azt egyértelműen értelmezni. Márpedig egy ilyen egyértelmű értelmezés szükségszerű, mivel a végleges meg-egyezés elérése a cél." A kongregáció szerint hiányzik a *sola fides* elvének (mely szerint csak a hit üdvözíthet) és annak a viszony-nak részletes tárgyalása, amely a kegyelem és a hit mint az üdvösség feltétele között áll fenn. Nincs eléggé kidolgozva a simul *iustus et peccator* igazsága és a kegyelem szentségi ökonómiaja sem. Részletesebb magyarázatra szorul az egyháznak mint a kegyelem és a megváltás hathatós eszközének - amely a szentségeken keresztül működik - leírása is. Továbbá „világosabban meg kell különböztetni egymástól az *egyháznak* mint a megváltás egyetemes szakramentumának *a szentségét* és az *egyház tagjait*, akik bizonyos mértékig még mindig a bűn foglyai."

1992-ben pedig, mintegy az ARCIC II által 1991-ben megjelentetett *The Church as a Communion*-ra válaszként a katolikus tanítást fogalmazta meg ugyanezzel a címmel a Hittani Kongregáció a püspökökhöz intézett nyílt levelében. Christopher Hill anglikán kanonok, az ARCIC I és az ARCIC II társtítkára még ugyanebben az évben kiadta az anglikán választ a ARCIC II dokumentummal és a Hittani Kongregáció levelével kapcsolatban. Ebben igen elítélően szól a kongregáció leveléről: a közösség hamis értelmezésével vádolja a szerzőket, valamint a II. Vatikáni zsinat „módosításáról, ha *ugyan* nem visszajára fordításáról" beszél.

A teológusok válasza

Az anglikán-katolikus kapcsolatoknak a hivatalos közeledésen túl van egy másik, nem hivatalos dimenziója is, ami a hétköznapi szintjén tapasztalható.

**Szélsőséges
vélemények**

A Final Report körül kialakult vélemények jellemzésére Hugh Montefiore a vasúti sínpárt szemlélő ember képét használja: „Ha egy vasúti sínpárt a két sín között, középről szemlélünk, a sínek a távolban, egy ponton találkoznak. De ha ugyanezt a sínpárt fölülről szemléljük, a sínek párhuzamosan futnak, s nem találkoznak. *A* nézőpont kérdése az élet valósága szerint különbözik. Vannak, akik [az anglikán-római katolikus] kapcsolatra fölülről tekintenek, mintha Róma és Canterbury párhuzamos vonalakon járnának, és sohasem közelednének, vagy úgy állnának, mint a nap és a hold. Egyes teológusok szerint a *Final Report* szerzői összetévesztik a valóságot az elképzeléseikkel. Szerintük a megállapodás nem fogadható el, és nem is értelmezhető az anglikán és/vagy a katolikus hit szerint. Mások viszont már a dokumentum létrejöttének tényét úgy értelmezik, hogy nincs is jelentős különbség a két fél tanítása között. Azt tartják, hogy azok, akik ennyire „elkötelezték magukat az egység keresésére, biztosan meg is találják azt”.

A Vatikán magatartását *a Final Raporttal* és az anglikánokkal folytatott párbeszéddel kapcsolatban az anglikán teológusok jelentős része keményen bírálja. Már az 1982-es észrevételeket is igen kedvezőtlen megítéléssel és éles kritikával fogadták. *A* hivatalos válasza adott reakciók többsége pedig egyértelműen elítélő-en értékeli a Hittani Kongregáció és a Keresztény Egység Tanácsa által közösen fogalmazott dokumentumot. Sokakat megdöbben-tett az a hang, ahogy a Szentszék a kérdésben állást foglalt. Egyes teológusok a kapcsolatok befagyasztásáról beszélnek, mások egyenesen megkérdőjelezik a párbeszéd folytatásának lehetőségét. Mindazonáltal jogosan hívja föl a figyelmet Rausch, hogy bármilyen „csábító [is] negatívan reagálni a vatikáni válasza [...], számos fönntartás és nehézség van az anglikán oldalon is”.

A fönntálló különbségek

Valóban komoly nehézségek állnak még „a hit és a szentségi élet teljes közösségének visszaállítása” útjában a sok eredmény ellenére is. Mindkét fél részéről vannak dogmatikai, egyházfegyelmi és erkölcsi kérdésekkel kapcsolatos fenntartások, amelyek még mindig megoldásra várnak: némely közülük csak fogalmi, definícióbeli tisztázásra, mások azonban komoly újragondolásra, jobb megértés-re és szeretetben, tárgyalás útján megvalósított testvéri megegyezésre. Ez nem jelenti - és nem is jelentheti - az elvek föladását. A cél ugyanis az egyház ősi hitletémenyének, Krisztus és az apostolok tanításának megfogalmazása a mai teológia és filozófia nyelvén.

Dogmatikai nehézségek

Rómának *a Final Raportra* adott válaszában már említést nyert a két közösség között fönntálló dogmatikai különbségek egy része (primátus, Mária-dogmák, tévedhetetlenség stb.). Ezen túlmenően

további nehézséget jelentenek a párbeszéd folyamán a következő tények:

Az anglikán szentségek XIII. Leó bullája értelmében érvénytelenek. Ám azóta sok minden változott a katolikus felfogásban is, és az anglikán szentségek kiszolgáltatásában és fölvtételében is.

A szentségek érvényessége Az elsődleges feladat tehát a szentségek érvényességének tisztázása. Addig ugyanis „nem beszélhetünk valós egyesülésről vagy újraegyesülésről az egyházban, amíg az Eucharisziát nem ünnepli együtt az (igazi keresztségben) megkeresztelt nép, olyan szolgálatot teljesítő vezetésével, aki hűséges közösségben van az apostoli, püspöki szolgálattal és az apostoli hittel”.

A pap- és püspökszentelés XIII. Leó pápa szerint az anglikán egyházban a forma és a szándék hibás volta miatt érvénytelen. Az *Apostolica? Curae* „az ügy biztos ismeretében” pápai tekintéllyel mondja, *hogy* „kijelentjük és kihirdetjük, hogy az anglikán szertartás szerint végzett pap- és püspökszentelések teljesen érvénytelenek és semmisek”.

A helyzet azonban jelentősen változott azóta: számos anglikán pap- és püspökszentelésen ókatolikus és az ortodox püspökök is részt vettek. Mivel az ő tanításuk, a szolgálat természetét illető fölfogásuk megegyezik Róma tanításával, és náluk az apostoli *successio* sem szakadt meg, az ő szentelésük érvényességét a Vatikán elismeri. Az ókatolikus és az ortodox egyház pedig érvényesnek tartja az anglikán szenteléseket, sőt az ókatolikusok 1931-ben, a bonni egyezményben teljes közösségre is léptek az anglikánokkal.

A nők papsága Napjainkban az egyik legaktuálisabb kérdés a *nők papságának* kérdése a két közösség között folyó tárgyalások során. 1992. november 11-én az angliai anglikán részegyház szinódusa megszavazta, hogy ezentúl Angliában is szentelnek nőket pappá. A Parlament azóta jóvá is hagyta a törvényt, s 1994. március 12-én a bristoli székesegyházban föl is szenteltek harmincegy nőt. A döntés heves ellenkezést váltott ki az anglikán egyházon belül, és számos püspök, pap és hívő jelezte szándékát, hogy át akar térni a katolikus egyházba vagy más felekezethez.

A ún. „diakonisszák rendje” már Pusey érsek 1845-ös kezdeményezése óta létezik az Anglikán Közösségben. Ám ezek a „nővérek” csak a karitatív tevékenységekben és a plébániai civil munkákban vettek részt. Az 1930-as Lambeth Konferencia ki is mondja, hogy „a diakonisszák nem azonosak a diakónusokkal, nem részesei a szent rendeknek.” A kérdés először 1962 novemberében, pontosan harminc évvel a mostani döntés előtt merült föl. Az általános szinódus (*General Synod*) előfutára, az anglikán egyházi gyűlés (*Church Assembly of the Church of England*) azzal a kéréssel fordult a canterbury érsekhez, hogy állítson föl egy bizottságot. Ennek a bizottságnak „a célja azoknak az okoknak alapos vizsgálata” lett volna, amelyek „visszatartják a felszentelt és

képviselési szolgálatot a nőktől". Ekkor még semmilyen válasz nem született a beadványra.

1971-ben Hong Kong és Makaó anglikán egyházának érseke újabb kérdéssel fordult az anglikán közösség vezetőihez. 1941-ben ugyanis, amikor a háború miatt a férfiak nem voltak otthon, illetve sokan közülük meghaltak, a nagyfokú paphiány miatt Lee Tim Oi asszonyt diakonisszává szentelték, továbbá engedélyt kapott, hogy mint diakonissza megünnepelhesse az utolsó vacsora emlékét az anglikán rítusok szerint. (Katolikus fogalmak szerint szent-mise celebrálására kapott fölhatalmazást.) Az érsek bejelentette továbbá, hogy 1971. november 28-án két nőt pappá szenteltek.

A bejelentés nagy port vert föl mind az anglikán egyházon belül, mind azon kívül. Döntés azonban csak az 1975-ös általános szinóduson született. A szinódus megállapítja, hogy „nincs komoly akadálya a nők pappá szentelésének”.

1978-ban a Lambeth Konferencián az anglikán közösség püspökei megállapították, hogy lehet nőket felszentelni, ez ugyanis nem ellenkezik Isten akaratával, továbbá, hogy a közösségnek nincs joga megváltoztatni az egyetemes rendet (*catholic order*).

A konferencia határozatainak 21. pontjában pedig meghatalmazza az egyes részegyházakat, hogy maguk döntsenek, szentelnek-e pappá nőket. A konferencia ezen túlmenően úgy döntött, hogy egyetlen részegyházban se szenteljenek püspökké nőket a többi részegyház, az illető egyházmegye és az illetékes primátus alá tartozó püspökségek túlnyomó többségű támogatása nélkül. Anglikán vélemény szerint ugyanis a pap emberi mivoltával, nem pedig férfi voltával jeleníti meg Krisztus személyét.

Ahogy telnek-múlnak az évek, egyre több anglikán részegyház hozza meg, készül meghozni a döntést, hogy nőket pappá szenteljen. Ez „a Katolikus Egyház szemében egyre nagyobb akadályt jelent az előremeneteihez” - írta 1985. december 11-i levelében II. Já-nos Pál pápa a canterbury érseknek. Ez a tény az anglikánok ortodoxokkal és ókatolikusokkal való kapcsolatát is erősen beárnyékolja.

A Szentatya 1994. május 30-án közzétett *Ordinatio sacerdotalis* kezdetű apostoli levelében a következőket írja: „Az egyház kitart amellett, hogy elvi okokból nem megengedhető, hogy nőket pap-szentelésre bocsássonak. [...] Hivatalom erejénél fogva [...] kijelentem, az egyháznak semmilyen felhatalmazása sincs arra, hogy a papszentelést nőknek kiszolgáltassa, s hogy az egyház minden hívójének végérvényesen ehhez a döntéshez kell tartaniuk magukat.”

Oltáriszentség *Az Oltáriszentség is* - már a papszentelés érvénytelensége miatt is - érvénytelen a katolikus álláspont szerint az anglikán szertartásokon. De az átlényegülést illetően is különbözik az anglikán és a katolikus hit, bár az idők során az anglikán fölfogás sokat közeledett ebben a kérdésben a katolikushoz. Cranmer 1552-es művében még tagadja az átlényegülést, s azt mondja, hogy „Krisztus csak megszentelő erejével, erélyével és kegyelmével van

jelen az áldozó számára a szentostyában". Manapság az anglikánok egy része már egészen katolikus fölfogást vall az Oltáriszentségről. Sok templomban őrzik és helyezik ki imádásra is.

Házasság Az anglikán tanítás szerint a házasság életre szóló kapcsolat egy férfi és egy nő között. Ennek ellenére elfogadott gyakorlat az anglikánok körében a válás. Ugyanis az anglikán egyházjog nem mondja kifejezetten, hogy a házasság fölbonthatatlan. Nem is te-kintik olyan értelemben szentségnek, mint a katolikusok.

Róma hivatalos álláspontja szerint tehát a keresztség kivételével az összes többi szentség érvénytelen az anglikán közösség szertartásaiban és liturgiáiban: érvénytelenül fölszentelt papok és püspökök nem szolgálthatnak ki érvényes szentségeket.

Egyházzervezet, jog

és erkölcs Igen nagy nehézsége a párbeszédnek az anglikán egyház sajátos belső toleranciája, amely nagyfokú pluralizmust eredményez: a lehető legkülönbözőbb vélemények is megférnek egymás mellett. Ez azért nehezíti a tárgyalást, mert amit a *High Church* tagjai vallanak, azt a *Low* vagy a *Broad Church* nem hiszi, s míg a vezető rétegek a Róma felé való közelítést szorgalmazzák, addig a széles néprétegekre támaszkodó többség a protestáns irányt erősíti.

Az anglikán egyház szervezete és jogalkotása sem teszi könnyűvé a tárgyalásokat. Az egyház feje Angliában az angol uralkodó, akit azonban az amerikai vagy más országbeli anglikán közösségek nem tekintenek egyházfőjüknek. Többnyire elismerik viszont a Canterbury érseki szék elsőbbségét, legalábbis irányadó vagy megfontolandó véleményként.

A közeledés legfőbb gyakorlati akadályának a szexuál-etikai kérdések tűnnek. Számos kérdésben a katolikus álláspont merevebbnek, ridegebbnek, szívtelenebbnek tűnik az anglikán hívők szemében. Félnék, hogy egy esetleges megegyezés vagy egyesülés a „jogaikat” nyirbálja meg, s a katolikus morál vasszigora nehezedik majd rájuk. Különösen negatív visszhangja volt anglikán körökben a legutóbbi erkölcstani enciklikának, a *Veritatis splendor*-nak. Katolikus részről viszont sokszor botránkoznak a meglazult anglikán erkölcsökön, melyek az utóbbi időben az angolok konzervativizmusa ellenére sok kérdésben liberalizálódtak.

Az abortuszról alkotott vélemény is különbözik a két közösségben. Míg a katolikus álláspont csak az anya életének érdekében (*duplex effectus*) járul hozzá a terhesség megszakításához, az anglikán fölfogás szerint megengedhető a művi vetélés azokban az esetekben is, amikor valós esély van arra, hogy a gyerek testileg vagy szellemileg fogyatékos lesz, illetve amikor a gyerek foganása erőszak vagy más bűntény következtében történik.

A sterilizációról alkotott anglikán vélekedés is enyhébb a katolikusnál. Róma kizárólag egészségügyi szempontokból tartja megengedhetőnek, Canterbury már a házastársak kölcsönös megállapodását is elegendő erkölcsi alapnak tekinti hozzá.

Megtorpanás vagy hitelesség?

Sajnálatra méltó tény, hogy sok hívőben még az indulatok uralkodnak, s nem az egységre való törekvés, a jövőbe vetett bizalom és a közös erőfeszítések állnak egy-egy helyi párbeszéd (ha egyáltalán van ilyen) központjában, hanem a múltbeli hibák, sérelmek és egy-más ellen elkövetett bűnök.

A megoldatlan problémák s a hirtelen, egy csapásra megvalósult egység elmaradása vagy késlekedése miatt sokan beszélnek manapság arról, hogy az együttműködés és a közeledés megtorpant, s az ökumenizmus válságba került. Valójában azonban nem válságról van szó, csak az illúziók szertefoszlásáról. „Csöndesebb, de hosszabb távon eredményesebb munka kezdődött - olyan érlelődési folyamat, amely lehet gyorsabb vagy lassúbb, de mindenképpen visszafordíthatatlan.”

„Az egység nem egyformaság. Az egységet olyan közös élet megszervezésében kell keresnünk, amelyben minden, Krisztust megvalló közösség karizmáit elismerik. Az egység felé vezető út ma a kölcsönös látogatásokon át vezet, ahonnan mindegyik fél azzal kiegészítve távozik, ami addig hiányzott belőle. Ez az út egyre inkább kinyilvánítja az Úr Jézus testét, amely változatos *ugyan*, de Isten szemében mégis egy.”

Az eddig elért legfontosabb eredmény maga a tény, hogy anglikánok és katolikusok a múltat feledve tárgyalásokba kezdtek, s megindult a közeledés.

Jelentős mértékben javult az együttműködés is. Általános gyakorlat, hogy anglikán vagy katolikus templomba a másik egyházból hív-nak papot prédikálni. Rendszeressé váltak a közös igeliturgiák és sok helyütt közös a templomi és iskolai hitoktatás is. Egyes egyházmegyékben és esperesi kerületekben közös lectionariumot használnak.

A jövő esélyei

„Az az egység, amit keresünk, valójában már létezik is. Hiszen Istenben megvan a tökéletes egység az egy Atya, az egy Úr és az egyetlen Lélek - aki életet ad az egyetlen Testnek - egységében. És ez az egyetlen Test ismét csak létezik. Nem szorul arra, *hogyan* megalkossuk, vagy hogy újraalkossuk, csak arra, hogy szervessé és láthatóvá váljék.”

Így az egyház egysége Isten szentháromságos egységén alapul. Az egyház ugyanis az Isten misztériumát saját példaképének te-kinti, mivel az egyház maga is szent titok, s nem pusztán emberi alkotás. Szent Ciprián az egyházat mint „az Atya, a Fiú és a Szentlélek egységéből egybegyűlt nép”-et említi. Ezért „kell, hogy célunk minden sokféleségen és egységen fölül a kiengesztelődés és az egyetemesség legyen, amely nem az illetékes szervezetek tárgyalásaiból születik. Sokkal inkább az Igazság és az Isten Misztériuma - annak az Istennek Misztériuma, aki maga is egy - óvatos találkozásából.”